

"התורה מיעטה בשמירתן" – נה:

1. אפילו תימא ר"מ – שאני שן ורגל דהתורה מיעטה בשמירתן.
2. דאמר ר' אלעזר, ואמרי לה במתניתא תנא: ארבעה דברים התורה מיעטה בשמירתן, ואלו הן: בור ואש שן ורגל.
3. בור, דכתיב (שמות כא, לג): 'כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו' הא כסחו – פטור.
4. אש, דכתיב (שמות כב, ה): 'שלם ישלם המבעיר את הבערה' – עד דעביד כעין מבעיר.
5. שן, דכתיב (שמות כב, ד): 'ובער בשדה אחר' – עד דעביד כעין ובער.
6. רגל, דכתיב: 'ושלח' – עד דעביד כעין ושלח.
7. ותניא: 'ושלח' זה הרגל, וכן הוא אומר (ישעיהו לב, כ): 'משלחי רגל השור והחמור'. 'ובער' זה השן, וכן הוא אומר (מלכים א יד, י): 'כאשר יבער הגלל עד תומו' – טעמא דעביד כעין ושלח ובער, הא לא עביד – לא.
8. אמר רבה: מתניתין נמי דיקא, דקתני: 'צאן' – מכדי בשור קא עסקינן ואתי, ניתני שור! מאי שנא דקתני צאן? לאו משום דהתורה מיעטה בשמירתן? לאו משום דכאן קרן לא כתיבא בה, שן ורגל הוא דכתיב ביה? וקמ"ל דשן ורגל דמועדין הוא.

נכתוב/נשנה	ניתני	הסיבה	טעמא	ויש אומרים	ואמרי לה
מה שונה/מדוע	מאי שנא	המשנה	מתניתין	במשנה שנינו	במתניתא תנא
האם לא בגלל...	לאו משום...	גם	נמי	שכתוב	דכתיב
לא	לאו	מדוייקת	דייקא	הרי/אבל	הא
כתובה	כתיבה	שכתוב	דקתני	שיעשה	דעביד
בא להשמיע לנו	קמ"ל (קא משמע לן)	הרי	מכדי	כמו	כעין
למדנו מכך	ש"מ (שמע מינה)	עוסקים ובאים	קא עסקינן ואתי	פתיחה לברייתא	תניא

רקע: משנתנו עוסקת בבהמה שונמרה כראוי (כלומר בשמירה פחותה) ויצאה והזיקה בנוקי שן ורגל. במקרה זה הבעלים פטור מלשלם. הגמרא ניסתה להבין מיהו התנא שסובר ששור מועד (כמו בהמה שמזיקה בשן ורגל) מספיקה לו שמורה פחותה. לאחר שהגמרא מנסה להביא ראיה מנוקי קרן בשור מועד שהתנא הוא רבי יהודה, דוחה זאת הגמרא ואומרת שניתן להעמיד את המשנה גם כמו רבי מאיר, כי לעומת נוקי קרן, בנוקי שן ורגל כולם מסכימים שמספיקה שמירה פחותה.

1. הגמרא מציינת 4 סוגי נזיקין שהתורה פטרה את בעליהם גם אם שמרו עליהם רק בשמירה פחותה "התורה מיעטה בשמירתן" – ציין בכל סוג נזק איך הדברים באים לידי ביטוי

	בור
	אש
	שן
	רגל

2. "ושלח את בעירה ובער בשדה אחר" – כיצד מוכיחה הברייתא ש"ושלח" זה נזקי רגל, ו"ובער" זה נזקי שן?

הנזק	הפסוק ממנו מוכיחים	הסבר ההוכחה

3. רבא מוכיח מהניסוח של משנתנו, מכך שנאמר "צאן" ולא "שור" שבשן ורגל אכן מספיקה שמירה פחותה. הסבר בלשונך את דבריו.

הרחבה ויישום

4. עיין בשאלה הבאה (מופיעה בספר "משפטי התורה"): חשוב על קשר בין השאלה לבין סוגייתנו.

סימן עו

מים שחילחלו לדירת השכן התחתון והזיקו לו

שאלה

אדם שכח לרוקן את המים שהצטברו באמבטיה שבביתו, ועזב את ביתו למשך שבוע ימים. סדק שהיה באמבטיה זה זמן רב, גרם למים שיחלחלו לביתו של השכן שגר מתחתיו, ומחמת זה ניזוקה דירתו של השכן. כעת השכן שניזוק תובע מהשכן העליון שישלם לו את דמי נזקו. מה הדין?

5. כעת עיין בתשובת הרב שפיץ ובהסבריו ונסה להבין אותם:

אם השכן העליון לא ידע על קיומו של הסדק באמבטיה שדרכו חלחלו המים לדירת התחתון, הוא פטור מלשלם לתחתון את נזקו. אולם מכאן ואילך אסור לשכן העליון להשתמש באמבטיה עד שיסתום את הסדק

הסברים והרחבות לתשובה

אמבטיה וצינורות מים שלמים ותקינים, דהיינו שהמים שיעברו דרכם יהיו שמורים כראוי ולא יוכלו לצאת משם. לפיכך אם ללא ידיעתו התגלה או שנעשה במשך הזמן סדק בצינור המים או באמבטיה, ומחמת זה חילחלו המים מדירתו לדירת שכנו והזיקו לו, פטור העליון אפילו כדינו שמים עבור הנוקים שעשו המים לדירת שכנו עד שנודע לו הדבר, מכיון שהוא שמר עליהם כראוי וכפי המתחייב כדי שלא יזיקו, ולא היה עליו לעשות שמירה טובה יותר ממה שעשה. לפיכך במקרים אלו נחשב בעל המים כאנוס על הנזק, והתורה פטרה אותו מלשלם את נזקי ממונו.

2. מכאן ואילך, מכיון שנודע לו שממונו מוזק לאחרים עליו לדאוג לשומרו. ומבואר בתוס' (נה: ד"ה נפרצה וכו') שאם אדם נעל את צאנו בדייר כראוי, ובלילה פרצו ליסטים את הדייר והצאן יצא משם והחל לשוטט ברה"ר, חייב בעל הדייר לחפש ביום את צאנו ולשומרו שלא יזיק לאחרים, וגם בלילה אם הוא יודע היכן הצאן נמצא ויכול בנקל למצוא אותו, עליו לעשות כך, וכן פסק השו"ע ח"מ (סי' שצו, ב). לפיכך אם לא שמרו, דינו כממונו המוזק שלא שמרו כראוי, ולכן הבעלים יתחייבו על נזקיו.

3. מלבד זאת, כך הוא המנהג בזמן הזה בבתיים משותפים, שבעל המים שמוזק חייב לתקן בהקדם האפשרי את מקור הניזילה, כדי שמימי לא יזיקו לאחרים. נמצא שעל דעת כן התנתק כל אחד וקנה את דירתו בבנין המשותף, והתחייב על כך בחתימת החוזה עם הקבלן (או עם הקונה מהקבלן, שהעביר לו את זכויותיו וחובותיו בדירתו).

3. המים הנמצאים באמבטיה שלו הינם ממונו. לכן אם ידע שישנו סדק באמבטיה הנ"ל שדרכו מחלחלים המים לדירת שכנו, אי"כ הוא ידע שממונו אינו שמור והוא יזיל ומוזק לאדם אחר, לפיכך יתחייב בעל המים לשלם על נזקי ממונו שלא שמר

מקורות

1. ראשית נקדים, שנוק הנגרם ע"י מים השייכים לאדם מסויים, אם הם נזולים מעצמם, הם נקראים ממונו המוזק ולא אדם המוזק. והנה מבואר בגמ' ב"ק (נה:): שאם אדם שמר על ממונו כראוי, כפי שמקובל לשומרו (למעט שור תם שצריך שמירה מעולה), ומחמת סיבה שנוצרה אח"כ ולא היתה ידועה לבעל הממון הסתלקה השמירה וממונו החל להזיק, במקרים אלו פטרה התורה את בעל הממון מלשלם את נזקי ממונו, מכיון שמר עליו כראוי באופן המקובל לשומרו. הגמ' שם לומדת דין זה מפסוקים שנאמרו לגבי: בור, אש, שן ורגל וע"ש. אולם מכאן ואילך לאחר שנודע הדבר, חייב בעל הממון לשמור על ממונו שלא יזיק ואפילו אם אדם אחר הוא שגרם לסלק את השמירה שהיתה על ממונו, כמבואר שם במשנה לגבי לסטים שפרצו את הדפת וכו'. לפיכך אם בעל הממון יכול מכאן ואילך לשמור על ממונו שלא יזיק ואינו עושה זאת, הוא מתחייב על נזקי ממונו בכפוף להלכות שהתבארו בב"ק לגבי כל סוג מוזק (שחלקם מבוארים בב"ק ה:).

לאור זאת בנידון השאלה דנן, השכן העליון קנה דירה מקבלן (או מאדם אחר שקנה אותה מהקבלן וכדו') שהתחייב לקונה לבנות את הדירה כראוי. כלומר, שיתן לו

נזקי שן...

